

Verhandelingen van allerlei ziekten van 't rundvee, schapen, varkens &c. alsmede van de waare zitplaats van de droes der paarden, en middelen om daar in te voorzien &c. : waar by nog komt bedenkingen en raad nopens de sterfte van het rundvee... in 't jaar 1713 ... met de middelen daar tegen ...

<https://hdl.handle.net/1874/31389>

C. n. 136.
VERHANDELINGEN
VAN ALLERLEI ZIEKTENS
VAN 'T

R U N D V E E,
SCHAPEN, VARKENS &c.

Als mede van de waare ZITPLAATS van de
DROES DER PAARDEN,
en middelen om daar in te voorzien &c.

WAAR BY NOG KOMT
BEDENKINGEN EN RAAD
NOPENS DE
STERFTE VAN HET RUNDVEE,

*die in 't Jaar 1713. &c. hier en elders gegrassseert
heeft, met de MIDDELEN daar tegen, en
komende overeen met de tegenwoordige en lang-
duurige ZIEKTE onder dezelve.*

DOOR EEN
ZEER BEROEMDE ARTS,
by eigen ondervinding (in die tyd) beschreven.

Kunnende dienen tot een vervolg op

COUR REMEDIEN DER PAARDEN,
BEESTEN. &c.

I N 'S H A G E,
By OTTHO VAN THOL,
M. DCC, LXII.

TRACTAAT
OF
VERHANDELING
Van allerlei Ziektens en Kwalen
DER
BEESTEN.

I. HOOFDSTUK.

*REMEDIË voor Koeyen, Paarden,
Schapen, Varkens en diergelyke
Beesten, die met eenige Kwalen
gekweld zyn.*

I.

WAnneer men ziet, of gewaar
word, dat eenig Beest Ziek
of Krank is, zonder dat men weet
wat het zelve Beest scheld, moet
men nemen zoo veel *Theriakel* als
A de

de groote van een Ockernoot en daar by doen twee Lepels vol *Honing*, twee Bollen *Knusflook*, twee versche *Eyeren*, een hand vol *Zout*, en een hand vol *Alsem*, het zy groen het zy dor, naar gelegenheid van den tyd. Is het in den tyd dat men Groene Kruiden heeft, dan doet men daar by reine *Mater*, *Mark*, *Terpentyn*, *Goudsbloemen*, *Wynruit*, *Robarber*, *Tzerhart*, onzer *Vrouwen-distel*, *Groenjaat* en *Wrangkruid*; dit moet men alles doorëen hakken, dan koken in Bier of Melk, en vervolgens steken in den Keel der Beesten, te gelyk met het Nat daar het in gekookt is. Wanneer die Kruiden niet gekookt zyn, moet men ze ingeven met Bier of Melk. Deze Remedie is zeer goed voor de Beesten alsze Krank zyn, om het sterven voor te komen en de gezondheid te bevorderen.

2.

Wanneer 'er onder de Beesten eene algemeene Plag is, moet men de voorzegde Medicynen niet alleen aan de Zieken, maar ook aan de gezonde Beesten ingeven, te weten: na den eeten twee Kommen vol van de gekookte Medicynen.

3.

Wanneer men de voornoemde Kruiden niet kan bekomen, moet men drie, vier, of (op zyn hoogst) vyf versche *Eyeren* neemen, met *Zout*, *Honing*, *Alsem* en *Theriäkel*, dat moet men den Beesten ingeven, en steken hen dan *Wrangkruid* of *Kropkruid*, men moet ze ook ten eersten doen Laaten: want als dat verzuimd word, kunnen de Kruiden niet helpen.

4.

De voornoemde Medicynen moet men niet geven aan Koejen die Kalven dragen, want zy zyn haar schadelyk, maar wel aan andere.

II. HOOFDSTUK.

Eene andere schoone Remedie en Medicyn tegen de Krankheid der Beesten.

5.

WAnneer een Beest Krank word, zonder dat men weet welke de Ziekte is, moet men *Huislook* nemen, het zelve met *Zout* stooten en met *Azyn* mengen: hier by moet men doen twee versche *Eyeren*, en dat zoo in den keel gieten.

6.

6.

De *Alsem* is voor de Beesten goed. Men mag ze in alle Medicynen gebruyken. Men moet den *Alsem* winnen tusschen Maria Hemelvaart en Maria Geboorte.

7.

In de Maart moet men een Ton met Mannen *Pis* vergaderen: want zoo een Beest Krank word, en men de voornoemde Kruiden niet kan krygen, moet men neemen een Kroes vol Mans *Pis*, een Hand vol *Zout*, drie *Eyeren*, en een Lepel *Theriäkel*, dat te saamen kloppen met *Melk* en de Beesten ingeeven: dit is goed om het Sterven voor te koomen, en de gezondheid te bevorderen.

8.

Wanneer 'er een Beest sterft, en
 A 3 men

men voor anderen ook begint te vreezen, neemt men den Kop van het Doode Beest en verbrand het tot Pulver, dan doet men daar by *Wyngaardbladen, Kervel, Hisbena Consilii* en onzer *Vrouwen Distel*. Men kookt dat alles te samen met de *Pulver* van dien Kop, en geeft al de Beesten van dat Sap te drincken, zoo zullen zy het Leeven behouden.

9.

Als men verneemt dat een Beest Krank word, moet men aanstonds alle de anderen Laaten: want het Laaten is voor de Beesten zeer goed, voor alle Kwaalen die hen mogten overkomen.

10.

Als de Kuch onder de Beesten is, of als men daar voor vreesd, is het zeer goed, dat men ze alle op het Oor Laat, en op het Oor vryft,

vryft, tot dat het Bloed. Ook zal men ze laten aan den hals, den hals met een Touw woelen, den zelven buigen over hun Knie, en de Ader zoeken aan de lichter zyde vanden hals beneden den ftrot, en fteken hen dat *Wrangkruid* tuffchen vel en vleefch, zoo worden zy gezond. Het *Wrangkruid* moet men fteken met een Elft, en zoo diep met een Boor boren dat 'er Bloed komt, een hand breed van den Kop; voorts moet men het gat, dat men voor het *Wrangkruid* gestoken heeft, met *Myrrhe* vullen, en met *Wafch* toe-kleven.

II.

Wanneer een Beest bladders heeft, worden de Wynkbraauwen even dik, zy zwellen hoog op, de Lippen werden breed, en de bladders vertoonen zich zoo groot als een Wind-Ei fommigen hebben ze

alleen onder den Staart, andren
 onder den Staart en Tong. Men
 moet deeze Bladders doorsteken,
 en met *Zout* vryven. Dit geneest
 hen.

12.

Als een Beest de Wolf heeft,
 word hen de Staart van ondren
 week. Men moet dan den Staart
 opslippen, zoo verre als hy week is.
 Voorts moet men nemen *Boter*,
Brood en *Zout*, van elks even veel,
 en dat daar op binden, zoo zal het
 genezen.

13.

Als een Beest gebrek heeft aan
 de Kegeltanden, zoo dat dezelve
 zwellen, dan kan het Beest niet
 eten. Want zy worden hem dan
 groot, en gaan tusschen de Tan-
 den,

den, zoo dat het Beest niet byten kan. Want het byt op de Kegeltanden. Men moet dan den bek openen, en, met een schar, de Kegeltanden die gezwollen zyn, afscheeren en met *Zout* bestryken. Zoo gaat het gebrek over.

14.

Wanneer een Beest styf word, en het trippeld, maar niet voort kan, moet men de achterste Klaauwen van het zelve korten, tot dat zy tamelyk Bloeden. Dan moet men het ook aan den Hals laten, en twee dagen daar na zal men het zelve, zoo aan de Klaauwen als aan den Hals weder doen. Dit is zeer goed ter genezing.

15.

Wanneer een Beest Bloed, Pift,
A 5 moet

moet men drie Kikvorschen (zoo men ze krygen kan, levendig: Want dat is best) het zelve in de Keel werpen, en laten verslinden; doch, wanneer men geen Kikvorschen kan krygen, moet men Schoenen-zwartzel nemen en dat in de Keel werpen. Het zal beteren.

16.

Wanneer een Beest eene Bloed-zwelling heeft, het Lyf dun, en de Buik, zoo veel als de Huit nauwelijks kan dragen, dik word, moet men in het Oor snyden, en dat wryven tot het Bloed. Indien het niet Bloeden wil, moet men den Staart opheffen, en een vingerbreed van het Lyf daar in snyden; men geeft het ook *Theriäkel* in, of het Vergif in hadde. Dit is zeer goed.

17.

Als een Beest in den Navel zweld, by den Schacht, moet men het onder den Voet halen, en het Hair schoon uitplukken, zoo ver als men kan. Dan moet men Mans Pis nemen, en als men den Drek daar schoon uitgehaald heeft, moet men het met een wollen Doek, schoon uitwasschen, en den Doek zoo ver als men kan, in den Navel steken, en wasschen het daar schoon uit, dan moet men daar gestooten *Koolwortel* in doen, en dit alle dag, eens des daags herhalen, tot dat het beterd.

18.

Indien een Beest aan Lyf of Beenen gezwollen heeft, moet men die met een scharp Mes, als ze Ryp zyn, doorvlymen, en toezien dat men niet Kwetze, zonderling aan den

den Buik, of in het Week van het Lyf, op dat men het niet prame of de Zenuwen raken. Dan moet men het eens des daags met Mans Pisse wasschen, tot het genezen is.

19.

Wanneer de Pooten van een Beest zwellen, zonder dat men weet wat het scheid; maar dat men vreest voor Fenyn, dan moet men boven de Zwelling *Tberiakel* smeeren, zoo loopt de Zwelling niet naar boven.

20.

Wanneer een Beest eenig gebrek in de Oogen heeft, zonder dat men weet, wat, moet men *Honing* en *Aluin*, kleyn gestooten, in het Oog doen, en zoo men denkt, dat 'er Stof of Kaf in het Oog is, moet men een zacht kleen Linnen Doekje om den Vinger doen, en zoeken het

het zoo goed men kan. Wanneer men meend, dat het 'er uit is, moet men daar in doen, als boven gezegt is.

21.

Men moet ook zien of dat Beest den Houw in het Oog heeft. Die wafcht van beneden op het zwart, en maakt het Blind. Men neemt dan een Naalde met een Draad, of een fyn Yzer Haakje, men haald het daar meede uit het Oog, snyd het af, en doet met den Vinger wat *Honing* in het Oog.

22.

Wanneer een Beest een Gezwel heeft in het Oog, of onnatuurlyk Vleesch aan de Wynkbrauwen, of in den Mond, dat is de Kanker. Dat Beest zal men ten eersten Dooden. 't Is ongeneeslyk, en moet daar aan toch sterven.

23.

Als een Beest het Buikbit, dat is Pyn in het Lyf heeft, dan gaat het leggen, staat weder op, en krabt met de Pooten. Men neemt dan *Dunnebier* en slaat daar een handvol *Zout* in, tot dat het schuimd; het Schuim moet men daar af doen en gieten het tot drie maalen toe in de keel van het Beest.

24.

Als een Beest veel Hoesft, dan steekt hem de Long. Men Laat hem dan, en geeft het *Longekruid*. Men moet dat hakken, en driemaal met Water ingeeven.

25.

Als een Beest onnatuurlyk Heet is,

zoo neemt men *Nachtschade* en steekt ze het Beest in de Keel tot dat het die kaauwt en op-eet.

26.

Men moet versche *ongezouten Steur* nemen, en die gaar koken, dan neemt men die daar uit, en laat dat water staan klaar worden. Men doet het in eene schoone Kan, en stopt het dicht toe. Men neemt daar van een hand vol, en geeft het den Beesten in, dit is goed voor de Beesten in alle *Ziektens*, en ook zonder *Kruiden* mag men het hen geven. Het kan twee Jaren duren, en maakt de *Zieke* beeter gezond.

27.

Wanneer een Beest tusschen de *Klaauwen Schurft* is, of *Zeer* heeft aan de *Voeten*, moet men daar gesmol-

smolten *Schape-Ongel* op doen, zoo warm als het Beest het lyden kan, en daar een Lap om Naayen. Men moet het ook eens oftweemaal des daags met Mans Pis wasschen, na dat het Gat groot is, en dat met *Teer* besmeeren, om het tegen de Vliegen te bewaren.

28.

Als een Beest of Paardt ruidig is, moet men het wasschen met *Oude Pis*, voorts moet *Roode Boter* en *Teer*, van elks even veel, en een goed gedeelte *Ruitzwavel* te samen mengen, en als het na het wasschen weder droog is, zal men het daar mede smeeren. Sommigen nemen daar toe *Spaansch Groen*.

III. HOOFDSTUK.

Tegen een Beest dat Luizig is.

29.

NEem *Roggemeel*, *Zout*, *Oly* en *Azyn* te. samen gekneed, en leg dat daar op. Het zal heelen.

30.

Als de Beesten Luizig zyn, zal men ze wasschen met *Oude Pisse*, en laaten het droogen over-al, waar Luizen zyn, zal men drie dagen lang, *Roof-Oly* smeeren, en zy zullen vergaan.

31.

Aan een Beest, dat Gallig is, moet men *Syppel-look* geven. Dat verteerd de Gal.

B

32.

32.

Als een Beest zoo Ziek is, dat het niet Eet, moet men hem *Bier* en *Brood* met *Boter* gekookt ingeven, en daar mede *Laven* tot dat het *Beter* word.

33.

Als een Koe in 't Gras wil Kalven, en vier of vyf dagen te voren Ziek word, en de Uyer te styf, moet men het Beest op Stal zetten, en eens des daags Melken, even of het hadde Gekalfd, ter tyd toe dat het Kalft, anders zou het ligt ster-
ven.

34.

Als een Koe gekalfd heeft en daar na krank word, en takken krygd, het Weder-Kalf genoemd, moet men door handige Vrouwen,
wel-

welke haar des verstaande Taeken laten aftrekken, met het geen daar na volgd, en toe-zien, dat zy het Beest aan het Lyf niet Kwetzen.

35.

Als een Beest de Schoot heeft, vind men tusschen de Korte Ribbens, nu aan deze, dan aan gene zyde, tusschen Vel en Vleesch, een holte, waar-in men een Ey kan leggen: Men moet dan nemen *Schaad-Kruidt*, *Biete*, *Kervel*, *Alsem*, en andre tamme Kruiden, een handvol *Zouts*, en wat *Rogge-Kruimen*: Deze Kruiden zal men klein hacken, en hen met Water in het Lyf gieten.

36.

Als Kuchächtige Beesten Zeve-tingen of Krimpelingen hebben, en niet Eten, geeft men hen twee malen,

ydre reis een Mengelen uit de *Heimelykheid*. daar na zal men *Pis* nemen, met een hand-vol *Wit Zand* samen gemengd, en dat hen ingeven; daar na zal men hen ook andere *Kruiden* geven, als *Tydvleesch*, *Eikeloof* enz.

IV. HOOFDSTUK.

Tegen een gezwollen Hals.

37.

Neemt *Populen*, *Byvoet*, *Dille-raat*, en *Alsem*, wryft het te samen. Kookt het met *Honing*, en legt het zoo warm als een *Pleister* om den *Hals*, het zal in het kort genezen.

V. HOOFD-

V. HOOFDSTUK.

*Eene Beproefde Remedie tegen het
Longevier.*

38.

Neemt een Loot *Bakelaar*, een en een half Loot *Boontjes Koolwortel*, *Gedroogde Mater*, *Knoppen van Vlier*, en een *Pint Wyn-Azyn*, geef ydre Koe drie *Glaasjes*, de drie een Kan. Dezen Drank op den eersten Dag.

Den tweeden Dag ouden *Menschedrek*, die twaalf uuren in *Kaarnemelk* heeft gemengd gestaan. Den derden dag ydre Koe een Loodt *Mensche-Vet*, met *Bier* gemengd, en op een derde part verkookt, ook ydre Koe drie *Glaasjes*.

Den vierden dag moet men ze Laaten op de Neus en onder de Tong.

B 3

Een

Een andre Remedie tegen het
Longevier.

39.

Neemt een Mengelen *Dunne-Bier*,
een *Kop Run*, een Half Pint *Lyn-
Oly*, een Vierendeel *Oude Boter*,
een *Tonnetje Koe-Theriakel*, en
een *Loot Peper*. Mengd dat on-
der malkander; en kookt het als
een *Zode-Vifch*. 't Is zeer goed
bevonden.

VI. HOOFDSTUK.

Nog een Remedie voor *Koeijen*,
die *Ziek* zyn, en die men niet weet
wat haar *fehort*.

40.

Men moet dan nemen een half
Tonnetje Koe-Theriakel, een pint
bier, een Vierendeel *oude boter*,
voor

voor twee blanken *Gember*, een stui-
ver *Foelie*, drie stuivers *Kruid van*
Allen, onder een gekookt.

41.

Als de Koeijen niet Kalven kun-
nen, neemt men *Lissabonschen Oly*,
en smeerd daar de Huid mede,
dit is zeer goed.

VII. HOOFDSTUK.

Nog een Remedie voor de Schurft.

42.

Neemt voor een of twee stuivers
Koper-Groen, mengt het met *Vleesch-*
pekkel, wryft het tot dat het geheel
gesmolten is, en wascht de Beesten
daar twee of driemaal mede. Het
zal genezen.

VIII. HOOFDSTUK.

Tegen een Paardt, dat Droest.

43.

Neemt drie *Eijeren* legt ze drie dagen in een Pot met *Wyn-Azyn*, giet dan de drie *Eijeren*, en den *Azyn* te gelyk in het Lyf. Het zal genezen.

44.

Zo kunt gy ook nemen zes versche *Eijeren*, in *Zoete Melk* geweekt neemt den eenen dag de eene helft, en den anderen dag de wederhelft.

45.

Of ook wel een handvol *Brem-Kapperszaat* in *Wyn-Azyn* geweekt, en doet telkens als gy hen Eten geeft,

geeft, een Vingerhoed vol in den Haver.

46.

Als een Paardt zyn been verftikt heeft, zoo neemt *Menschedrek*, en bindt het daarop.

47.

Als een Paardt een Spat krygd, zoo neemt voor een ftuyver *Terpenty*n, en voor een ftuyver *Terpenty-Oly*, en smeert het daar mede. 't Is zeer goed.

48.

Als een Paardt de Worm krygd, zoo neemt *Pis* en *Pekel*, en fchrobt het daar mede twee-maal desdaags. Neemt dan klein geklopt *Boskruid*, *Boom-Oly*, *Vuil-Vet*, *Roet* uit de *Schoorsteen*, en een weinig *Azyn*,
B 5 kookt

kookt dat zoo onder een tot een Zalfje. Is zeer goed.

IX. HOOFDSTUK.

Remedie voor de Zwynen.

49.

Als een Zwyn krank is, haalt dan, in den Apotheek, *Kruid*, dat *Overwort* heet, maakt het tot Poeder met *Pypzwavel*, doet het in den Bek van de Zwynen, en laat het hen met hun Drank opdrinken. Zoo worden zy gezond.

50.

Wanneer een Beest het Hoofd wryft, en men niet weet, wat het schort, moet men de Ader, boven het Oor, openen, en wel laten Bloeden, zoo word het beter.

51.

51.

Zoo een Paard of eenig ander Beest razende wierd, zal men *Wilde Karden* nemen, stooten die met Water, en hen die in den Hals stooten.

Dit mag men ook aan Menschen doen, en hen ingeven. Het is gebeurd, dat een Ridder eens kwam ryden, en een razende Koe zag.

Die Koe stiet een Schaap, dat razende werd, als mede eene Vrouw, die ook raasde, men stootte die *Wilde Karden* met Water, en gaf ze hen allen in. Het werd beter, en de razerny verging.

Zoo men alle deze Kruiden te voren genoemd, om den Winter niet wel bekomen kon, moet men in Maart of April, de Wortels van die Kruiden inwinnen: Want dan

is

is de kracht van die Kruiden nog in de Wortelen, en Droogen die dan, op dat men ze by de hand moge hebben, of men op een Tyd, dat men ze niet bekomen kan, mogte noodig krygen. Dus kan men dan de Beesten helpen zonder verzuim.

X. HOOFDSTUK.

Eene Waarachtige, Natuurlyke, en zeer noodige Raad tegen de Razer-ny, aan Menschen en Beesten, voorscheydemaal beproeft, en goedgevonden.

*Abrotonum, of Averuit, ook A-
veron, Wynruit, Smaal-Zalf, Smaal-
betonie, Wilde Karden, eer zy
schieten. Maar Roode Myrrhe in
plaats van Karden, is nog beter.*

*Deze Kruiden moet men des Zo-
mers*

mers groen plucken , en gebruiken , als volgd.

En op dat men dezelve, of het noodig was, des Winters ook hebben mogen , moet men ze in den Zomer tuffchen Maria Geboorte, en Maria Hemelvaart plucken, dan in de Zon of in de Lucht droogen, en in een Zakje bewaren.

Voorts moet men die aldus gebruiken.

Neemt van yder der voorfz. *Kruiden* een handvol. Wascht dezelve rein , hakt ze onder elkandren. Mengt en ftootze in een *Vyfel* of *Mortiersteen* wel door een, met een half kwart Stroom water , en een Pint *Wyn-Azyn*, giet het zes of achtmaal door een reine Doek , doet dat Sop in een reine Kan, en bewaart het wel, om te gebruiken als volgd.

Wan-

Wanneer iemand van eenig razend Beest gebeten word, moet men de wonde met een vierkantig scherp houtje openen, en zoo lang wryven, tot zy Bloed, dan moet men een Lepel vol van dat Nat nemen, een schoon doekje daar in doppen, en daar mede de Wonde wel reinigen, en een weinig van dat Water, met de doorgegotene Kruiden op dezelve leggen, en de Wonde wel met een doekje toebinden.

Ook moet men dat Water wel omroeren, en een Romer vol, Bloed lauw warm gemaakt, en den Patiënt, des Morgens, Middags des Avonds ingeven.

Tot op den vierden Dag toe, moet men de Wonde des Morgens, Middags en des Avonds openen, reinigen en verbinden, als boven staat; maar den voorfz. Drank zoo lang

lang als hy duurd, dagelyks ge-
bruiken, en uit-drinken.

Men moet zich wel wachten voor
Zever of Bloed van den gebetenen,
ook moet men na het verbinden,
de Handen wel met *Zout* of *Zand*
wasschen.

De Kleeren, waar door heen ie-
mand gebeten is, moet men met
heet water zeer wel wasschen: om
dat het geheel zorgelyk is.

XI. HOOFDSTUK.

*Hoe men gebeeten Beesten zal hel-
pen, en die Kruiden ingeven.*

Alle Beesten, zoo gebeten zynde,
moet men een stuk van een Oor en
van den Staart snyden, dat zy
Bloe-

Bloeden, en dan terstond zes of acht malen door goed Stroomwater doen Zwemmen. Dan moet men ze op den Stal binden, tot aan den vierden dag. Men moet yder Beest alle Morgen, Middag en Avond tot op den vierden dag telkens een kleine handvol in-geven.

Zoo men den Beesten de Kruiden wil ingeven, moet men die bereiden als gezegd is, maar niet door-gieten.

Paarden en Schapen moet men het, in het Koren gemengd, ingeven. Voor de Honden en Haze-Winden moet men het Sop brocken, of met ander Vet, zoo men best kan ingeven. Voor Hoorn-Beesten, als Ossen, Koeijen, en Kalveren, moet men die Kruiden in een Koolsblad slaan, en bewinden, en dat in de keel steken, dat
zy

zy ze herkaauwen mogen ; maar men moet voor-al de Handen wafsen.

Aan de Zwynen moet men het met hun Beslag of Drank in geeven, en naar dat de Beesten veel zyn, zal men de Kruiden vermeerderen, en telkens zoo toe-bereiden.

XII. HOOFDSTUK.

Nog eenige Aanmerkingen omtrent de Besmettelyke Siekte der Runderen, en middelen ter Genefsing van dien soo als dezelve aan veele een seer gelukkig gevolg gehad hebben &c.

DE Besmettelyke en Doodelyke ziekte der Runderen, word by ons tweefins aangemerkt, in opfigt van de eigentlyke of Oorspronkelyke ziekte, en van de toevallende quaaalen en ongemakken.

C

I. De

I. De eigentlyke of oorspronkelyke Ziekte, word by ons begrepen te bestaan, in quaadaardige Koortfen of Pest-Koortfen, deese Ziekte sal wel over-al, en in alle Beesten deselve syn, maar op de eene plaats, en op de eene tyd, vuuriger en heviger als op de andere, en in het eene Beest, minder als in de andere, ja in sommige seer ligt.

II. De toevallige Qualen en ongemacken, worden by ons aangemerkt tweefins of minder voor ons kenlyk of beeter voor ons kenlyk; de toevallige Qualen, die meest voor ons menschen kenlyk syn, syn, (1) een qualyk gesteltheit in 't Maaggestel, waar door 't herkauwen ontbreekende 't ontfangen voeder, niet natuurlyker wyze kan verteeren maar na een onnatuurlyke samenvacking en verhardinge, verderft en verderflyke gevolgen geeft, synde dit een oorsprong van veele ongemacken, en een middel, om de ei-

eigentlyke ziekte der Pest-Koortse, te meer force by te setten; deese quaal die eensdeels mooglyk ook tot de oorspronkelyke ziekte mede betrecken, anderdeels toevallig genomen moet worden, is meer of minder in alle ziek-wordende Beesten, maar tot de toevallige behoort verder (2) opstoppinge in 't dengen, die eerst natuurlyk gevolg is van 't vorige, en veel-tyds meerder of minder daar mede gepaart gaat en veeltyds daar na veranderd, in een vuurige en seer beschadigende dongloop, (3) een opstopping van 't water, (4) een opstopping van de winden (5) 't lende Bloed (6) verstoppinge in de Longen, en dikwils daarop volgende verlweeringe in de Longen, (7) de Spreuw of besetting van de Keel, dikwils met blaartjes op de tonge, dit zyn de meest kennelyke ongemakken.

Hier uit volgt dan, dat vereischt word een nauwkeurige waarneming

minge en geduurig agt geeven op de Beesten, en haare toestand met alle oplettentheid, van 't allereerste begin tot aan't einde der ziekte.

In't Byzonder.

Dienen deese volgende saaken met naauwkeurigheid waargenomen, en gebruikt te worden.

I. Zoo ras als de ziekte eenigzints aan 't Beest bespeurd word, al is 't nog maar in twyfelinge, soo moet haar alle Hooy onthouden worden en dat tot aan't einde der Ziekte, ja tot datze al een dag twee a drie wederom herkauwd hebben, en dan nog in 't begin maar weinig hooy, als men fiet dat 't herkauwen wel continueerd, moetende haar in die tuffen tyd, alleen stroo tot voeder gegeven worden, en wel best sulc stroo, dat ligt verteerd en wel eens een of twee wortels tot verfrissing; maar geen brood dat te
fwaar

fwaar is, yder begrypt ligtelyk, dat 't hooy by 't begin der Ziekte dikwils veel gegeeten, of naderhand genomen, dat sonder herkauwen blyft, feer verderflyk is.

2. Van 't begin tot na 't einde der ziekte, moet 't Beest warm gehouden en foo veel mooglyk is van van alle koude bewaard worden, en wel 't beste met een warm deckleed toegedekt.

3. Van 't begin der ziekte moet 't Beest daags drie- a vier-maal wat warm water geprefenteerd worden.

4. Soo ras als de ziekte gezien word moet yder Beest worden ingegeven een half loot beste *Rhabarber* (te weeten voor een Koe; maar voor een Kalf, maar een viendeels loot) snydt het half loot *Rhabarber* aan dunne fcheifjes, en kookt 't in een kleine kop vol water een quartier uurs, en daar af gegooten, en laauw geworden zynde,

foo geeft 't Beest deese *Rhararber* vogt in.

Dit moet de tweede dag, en de derde dag wederom gedaan worden, of ook wel eens tweemaal op een dag, als de ziekte sterk aanfet.

5. Met de eerste, tweede en derde dag moet eens en andermaal worden ingegeven een kop vol raauwe *Raap-Olie*, een weinig laauw gemaakt, besonder als zy eenigfints verstoppt zyn in 't Dongen, maar ook wel buiten dien.

6. Met de derde dag moet 't Beest worden ingegeven, een kop vol *Wyn*, *Olie* en *Honing*; te saamen een half quartier uurs gekookt, en daar-na laauw geworden, bestaande twee derde-parten uit *Wyn* en een derde-part uit *Olie* en *Honing*, dit moet twee a drie morgens na mal-kanderen gedaan worden, yder reis even soo veel, besonder als sy niet kunnen wateren.

7. Is

7. Is goed eenige dagen na mal-
kanderen 't Beest, een a twee kop
vol gekookt warm *Bier*, met twee
a drie leepels vol *Honing* daar in te
geeven.

8. Wanneer 't Beest tuffen bey-
den aan de Dong-loopt komt, moet
wederom eens of tweemaal, na ver-
eifch van toestand *Rhabarber* gege-
ven worden.

9. Moet voor de Sprauw, meer-
malen een kluitje verse *Booter* met
wat *Suiker* in de Keel gestookten
worden, of de Tonge met blaart-
jes beset zynde, dezelve geopent,
en met *Wyn-Azyn* gezuivert wor-
den.

10. Voor 't Lende-Bloed moet de
Rugge van 't Beest met warme *Kar-
nemelk* en wat *Zoudt* gevreeven
worden, meermalen: en de rugge
van 't Beest met duim en vingers
wat geknepen worden.

11. Moet somtyt de Snuit, met
wat *Wyn-Azyn* nat gemaakt wor-
den,

den, tot verfrissinge en voor hoofdpyn.

12. Voor de opstoppinge van Winden, is seer goed, een aangestookten pyp met Tabak van een hand breed a twee, ter lengte van groote twee vingeren breed 't Beest in 't fondament te steeken, wanneer sy de rook door de steel ingetrokken hebbende, wederom met Winden laten uitvliegen.

13. Als de Keel seer swaar beset word, kan sulks met warme Koe-dong verdreven worden, alle uuren warm gemaakt, en om de keel geslagen, na de continuatie van ongemacken, of herhalinge van dien, moeten sommige van deeze middelen wederom gebruikt worden.

De *Rhabarber* dient tot suivering, natuurlyke afgang, besonder ook om de vuurige Dongloop te matigen, en andere saaken meer &c.

De Raauwe Raap-Olie, dient tot afdryving, en niet minder bescha-
diging

diging van de ingewanden te doen ontlasten.

De *Olie*, *Wyn* en *Honing* dient tot versagting, opening van de Borst, suivering en afdryvinge der schadelijke stoffen, bysonder ook tot afdryving van 't dikwils opgestopte water, waar ontrent 't effect schierlyk gezien word.

NB. Als de Beesten beeter worden en niet aan 't herkauwen kunnen koomen, moet men een bos *Alsem* neemen en steeken dat de Beesten agter de kiesden, dog de staken van den *Alsem* in de hand vast houden, soo fullen sy daar op beginnen te kauwen en herkauwen.

Weegens de groote verschillendheid der ongemacken, kunnen een en deselve middelen niet in 't algemeen doorgaan, en dan soude ook de plage, geen plage meer syn.

E Y N D E.

BLAD.

BLADWYZER

DER

HOOFDSTUKKEN.

I.	<i>Remedie voor Koeyen, Paarden, Schapen, Varkens en diergelyke Beesten.</i>	Pag. 1
II.	<i>Een andere schoone Remedie tegen de Krankheid der Beesten.</i>	4
III.	<i>Voor een Beest dat Luizig is.</i>	17
IV.	<i>Tegen een gezwollen Hals.</i>	20
V.	<i>Een beproefde Remedie tegen het Longevuur.</i>	21
VI.	<i>Nog een Remedie voor Koeyen, die Ziek zyn, en die men niet weet wat haar schort.</i>	22
VII.	<i>Een Remedie voor de Schurft.</i>	23
VIII.	<i>Voor een Paardt dat de Droos heeft.</i>	24
IX.	<i>Remedie voor de Varkens.</i>	27
X.	<i>Een waarachtige, Natuurlyke en zeer noodige Raadt tegen de Razerny aan Menschen en Beesten, verschydemaal beproeft, en goed gevonden.</i>	28
XI.	<i>Hoe men gebeeten Beesten zal helpen, en die Kruiden ingeven.</i>	31
XII.	<i>Nog eenige Aanmerkingen omtrent de Besmettelyke ziekte der Runderen, en Middelen ter Genesing van dien, soo als deselve aan veele een seer gelukkig gevolg gehad hebben &c.</i>	33